

SPIS TREŚCI

Informacja dla Czytelnika	xi
Słowo wstępne	xii
Przedmowa	xiii
Przedmowa do wydania I polskiego	xvi
Podziękowania autorów	xvii
Podziękowania wydawców	xviii
Autorzy	xix
Center for Emergency Medicine	xxi

CZĘŚĆ PIERWSZA: INFORMACJE WSTĘPNE

Rozdział 1 Zdrowie i bezpieczeństwo ratowników medycznych 2

Aspekty emocjonalne medycyny ratunkowej	4
<i>Śmierć i umieranie</i>	4
<i>Sytuacje stresujące</i>	5
<i>Radzenie sobie ze stresem</i>	6
<i>Odreagowanie psychiczne po wydarzeniu krytycznym</i>	7
<i>Postępowanie wielokierunkowe w stresie związanym ze zdarzeniem krytycznym (Comprehensive Critical Incident Stress Management)</i>	8
Bezpieczeństwo na miejscu zdarzenia	9
<i>Środki ostrożności przy kontakcie z płynami ustrojowymi</i>	9
<i>Zaawansowane środki ostrożności</i>	11
<i>Ochrona osobista</i>	11

Rozdział 2 Ciało ludzkie 18

Terminy anatomiczne	20
<i>Pozycja anatomiczna</i>	20
<i>Opisowe terminy anatomiczne</i>	21
Układy narządów	24
<i>Układ oddechowy</i>	24
<i>Układ krążenia</i>	28
<i>Układ mięśniowo-szkieletowy</i>	32
<i>Układ nerwowy</i>	39
<i>Skóra</i>	40
<i>Układ pokarmowy</i>	41
<i>Układ hormonalny</i>	41

Rozdział 3 Podstawowe parametry życiowe i wywiad według SAMPLE 46

Podstawowe parametry życiowe	48
<i>Oddech</i>	49
<i>Tętno</i>	51
<i>Skóra</i>	52
<i>Żrenice</i>	53
<i>Ciśnienie tętnicze krwi</i>	54
<i>Ponowna ocena funkcji życiowych</i>	54
Wywiad według SAMPLE	56

Rozdział 4 Podnoszenie i przenoszenie pacjentów 60

Zasady mechaniki ciała	62
<i>Podnoszenie</i>	62
<i>Przenoszenie</i>	63
<i>Sięganie</i>	65
<i>Pchanie i ciągnięcie</i>	66
Zasady przenoszenia pacjentów	66
<i>Przenoszenie w sytuacjach krytycznych</i>	67
<i>Przenoszenie w sytuacjach nagłych</i>	67
<i>Przenoszenie w sytuacjach nienagłych</i>	68
Sprzęt	71
<i>Nosze i łóżka składane</i>	71
<i>Układanie pacjenta</i>	74

Rozdział 5 Asystowanie przy zaawansowanych zabiegach resuscytacyjnych (ALS, advanced life support) 78

Koncepcja zespołu	80
Procedury i sprzęt w ALS	80
<i>Monitorowanie elektrokardiograficzne</i>	80
<i>Terapia dożylna</i>	83
<i>Intubacja dotchawicza</i>	86

CZĘŚĆ DRUGA: DROGI ODDECHOWE

Rozdział 6 Drogi oddechowe 94

Układ oddechowy	96
<i>Anatomia układu oddechowego</i>	96
<i>Fizjologia układu oddechowego</i>	96

Tlen 99	Źródła tlenu 99
	Sprzęt do tlenoterapii 100
Udrożnianie dróg oddechowych 103	Ułożenie 103
	Sprzęt pomocniczy 104
	Odsysanie 106
Sztuczna wentylacja 110	Wentylacja usta–maska 111
	Wentylacja workiem samorozprężalnym z maską prowadzona przez dwie osoby 111
	Wentylacja urządzeniami napędzanymi tlenem 112
	Wentylacja workiem samorozprężalnym z maską prowadzona przez jedną osobę 114
	Uwagi o pacjentach po urazie 114
	Ocena skuteczności sztucznej wentylacji 116
Sytuacje szczególne przy udrażnianiu dróg oddechowych 116	Pacjenci po usunięciu krtani 116
	Wentylacja dzieci i niemowląt 117
	Urazy twarzy 117
	Niedrożność 117
	Protezy zębowe 117

CZĘŚĆ TRZECIA: OCENA STANU PACJENTA

Rozdział 7 Ocena miejsca zdarzenia 122

Środki ostrożności przy kontakcie z płynami ustrojowymi 124
Bezpieczeństwo na miejscu zdarzenia 125
Ochrona osobista 126
Ochrona pacjenta 126
Ochrona świadków 127
Natura choroby i mechanizm urazu 127
Natura choroby 128
Mechanizm urazu 128
Liczba pacjentów i potrzeba dodatkowej pomocy 129

Rozdział 8 Ocena wstępna 132

Ogólne wrażenie dotyczące pacjenta 134
Ocena stanu przytomności pacjenta 135
Ocena dróg oddechowych pacjenta 137
Ocena oddechu pacjenta 137
Ocena układu krążenia pacjenta 138
Tętno 138
Krwawienie dużego stopnia 139
Perfuzja 139
Identyfikacja pacjentów szczególnie zagrożonych 139

Rozdział 9 Szczegółowy wywiad i ocena wtórna pacjentów po urazie 142

Mechanizm urazu 144
Ocena stanu pacjentów z poważnym urazem lub poważnym mechanizmem urazu 145
Przeprowadzanie szybkiej oceny wtórnej 146
Podstawowe funkcje życiowe i wywiad według SAMPLE 149
Ocena pacjentów bez poważnego mechanizmu urazu 150

Rozdział 10 Wywiad chorobowy i ocena wtórna pacjentów ze schorzeniem wewnętrznym 154

Pacjenci przytomni 157
Wywiad 157
Szybka ocena 158
Parametry życiowe 159
Medyczne czynności ratunkowe 160
Pacjenci nieprzytomni 160

Rozdział 11 Szczegółowa ocena wtórna 164

Szczegółowa ocena wtórna 166
Pacjenci potrzebujący oceny szczegółowej 166
Przebieg oceny 167
Ocena funkcji życiowych 170

Rozdział 12 Dalsza ocena 172

Elementy oceny ciągłej 174
Powtórzenie oceny wstępnej 175
Powtórzenie oceny funkcji życiowych i oceny ukierunkowanej 176
Jakość wykonanych czynności 176

Rozdział 13 Komunikacja 178

Systemy komunikacji i ich elementy 180
Elementy komunikacji 180
Aspekty techniczne 183
Procedury komunikacji radiowej 183
Komunikacja z dyspozytorem 183
Komunikacja z lekarzem nadzorującym 183
Komunikacja werbalna 184
Komunikacja interpersonalna 184
Zasady ogólne 184
Wskazówki dotyczące skutecznej komunikacji 185
Szczególne grupy pacjentów 185

Rozdział 14

Dokumentacja 188

- Podstawowy zestaw danych 190
- Raport opieki przedszpitalnej 191
  - Rola raportu opieki przedszpitalnej* 191
  - Formularz tradycyjny* 196
  - Inne formularze* 199
  - Dystrybucja* 200
  - Dokumentowanie błędów w opiece* 200
  - Poprawa błędów w dokumentacji* 200
- Dokumentacja odmowy pacjenta 200
- Zdarzenia szczególne 201
  - Zdarzenia masowe* 201
  - Raport ze zdarzeń szczególnych* 201

CZĘŚĆ CZWARTA: MEDYCZNE I PSYCHIATRYCZNE STANY ZAGROŻENIA ŻYCIA ORAZ GINEKOLOGIA I POŁOŻNICTWO

Rozdział 15

Farmakologia ogólna 206

- Informacje o lekach 208
  - Typy leków* 208
  - Nazwy leków* 209
  - Postaci leków* 209
- Podawanie leków 209
  - Wskazania i przeciwwskazania* 210
  - Drogi podania* 210
- Działanie leków 211
  - Działanie* 211
  - Skutki uboczne* 211
  - Strategie ponownej oceny* 211

Rozdział 16

Nagłe zagrożenia pochodzenia oddechowego 216

- Układ oddechowy – przypomnienie 218
  - Anatomia* 218
  - Fizjologia* 220
- Ocena oddychania 220
  - Prawidłowy oddech* 220
  - Trudności w oddychaniu* 221
  - Przewlekła obturacyjna choroba płuc* 223
  - Ukierunkowany wywiad i ocena szczegółowa* 224
- Doraźna pomoc medyczna 224
  - Tlen* 224
  - Pozycja i transport* 225
  - Sztuczna wentylacja* 225
  - Inhalatory* 225

Rozdział 17

Nagłe zagrożenia sercowo-naczyniowe 230

- Układ krążenia – przypomnienie 232
  - Anatomia* 232
  - Fizjologia* 234
- Zaburzenia funkcji serca 235
  - Ocena* 235
  - Doraźna pomoc medyczna* 236
- Zautomatyzowany defibrylator zewnętrzny (automatic external defibrillator, AED) 239
  - Przegląd AED* 239
  - Zalety AED* 241
  - Działanie AED* 241
  - Opieka poresuscytacyjna* 243
  - Utrzymanie sprzętu* 243
  - Umiejętności obsługi AED* 243

Rozdział 18

Cukrzyca i zaburzenia świadomości 250

- Przyczyny zaburzeń świadomości 252
  - Nagłe zagrożenia w cukrzycy* 252
  - Drgawki* 253
  - Udar* 254
  - Inne możliwe przyczyny* 254
- Postępowanie ratunkowe u pacjentów z zaburzeniami świadomości 255
  - Ocena* 255
  - Zabezpieczenie dróg oddechowych* 255
  - Leczenie w nagłych przypadkach diabetologicznych* 256

Rozdział 19

Reakcje alergiczne 260

- Ocena reakcji alergicznych 262
  - Przyczyny reakcji alergicznych* 262
  - Objawy reakcji alergicznych* 262
- Postępowanie ratunkowe u pacjentów z reakcją alergiczną 264
  - Zabezpieczenie dróg oddechowych* 265
  - Podanie leków* 265

Rozdział 20

Zatrucia i przedawkowanie 268

- Historia zatrucia 270
- Typy toksyn 271
  - Toksyny pokarmowe* 271
  - Toksyny wziewne* 271
  - Toksyny parenteralne* 272
  - Toksyny przezskórne* 273
- Zabezpieczenie dróg oddechowych 274
- Zastosowanie węgla aktywowanego 275

Rozdział 21**Nagłe zagrożenia pochodzenia środowiskowego 278**

Nagłe zagrożenia związane z termoregulacją 280

*Regulacja temperatury ciała 280**Ekspozycja na zimno 281**Ekspozycja na ciepło 286*

Utonięcie i podtopienie 287

Postępowanie ratunkowe w przypadku podtopienia 287

Ukąszenia i użądlenia 288

*Objawy 288**Postępowanie ratunkowe w ukąszeniach i użądleniach 288***Rozdział 22****Nagłe zagrożenia z zaburzeń zachowania 292**

Zachowanie 294

*Zmiany w zachowaniu 294**Kryzys psychologiczny 295**Zachowania samobójcze 295*

Ocena i natychmiastowa pomoc 296

*Ocena sytuacji 296**Komunikacja i natychmiastowa pomoc medyczna 297**Uspokajanie pacjenta 297**Przymus bezpośredni 297*

Zagadnienia medyczne i prawne 298

*Zgoda 298**Odmowa leczenia 299**Użycie siły 299**Dokumentacja 299***Rozdział 23****Ginekologia i położnictwo 302**

Anatomia i fizjologia układu rozrodczego 304

Poród 305

Zawartość zestawu porodowego 307

Przedporodowe stany nagłe 308

*Poronienie 308**Drgawki w ciąży 309**Krwawienie z dróg rodnych w późnej ciąży 309**Uraz 309*

Prawidłowy poród o czasie 310

*Uwagi przed porodem 310**Środki ostrożności 311**Przebieg porodu 311**Wstępna opieka nad noworodkiem 313*

Poród nieprawidłowy i powikłania 316

*Wypadnięcie pępowiny 317**Położenie miednicowe 317**Wypadnięcie części drobnych płodu 318**Poród mnogi 318**Smółka 319**Poród przedwczesny 319*

Ginekologiczne stany nagłe 320

*Krwawienie z dróg rodnych 320**Uraz narządów płciowych zewnętrznych 320**Napastowanie seksualne 320***Rozdział 24****Geriatrya 324**

Anatomia i fizjologia układów związanych z częstymi nagłymi zagrożeniami zdrowotnymi 327

*Układ oddechowy 327**Układ sercowo-naczyniowy 327**Nerki 328**Układ nerwowy 328**Układ mięśniowo-szkieletowy 329**Układ pokarmowy 329*

Nagłe zagrożenia pochodzenia środowiskowego 330

Zaburzenia psychiatryczne 330

Specjalne uwarunkowania urazów u osób w podeszłym wieku 331

Ocena pacjenta geriatrycznego 331

Inne zagadnienia 332

*Leki 332**Przemoc i zaniedbanie 333**Rosnąca rola ratownictwa medycznego 333***CZĘŚĆ PIĄTA:
URAZ****Rozdział 25****Krwawienie i wstrząs 338**

Układ sercowo-naczyniowy – przypomnienie 341

Wstrząs 341

*Ocena wstrząsu 342**Postępowanie ratunkowe we wstrząsie 345*

Krwotok zewnętrzny 346

*Środki ostrożności przy kontakcie z płynami ustrojowymi 346**Ocena utraty krwi 346**Rodzaje krwawienia 347**Postępowanie ratunkowe w krwotoku zewnętrznym 347**Krwawienie z uszu, nosa, jamy ustnej 353*

Krwotok wewnętrzny 354

*Ocena utraty krwi 355**Objawy krwawienia wewnętrznego 355**Postępowanie ratunkowe w krwotoku wewnętrznym 356***Rozdział 26****Obrażenia tkanek miękkich 358**

Skóra 360

*Funkcja 360**Budowa 360*

- Urazy 360
Obrażenia zamknięte 360
Obrażenia otwarte 362
Postępowanie ratunkowe u pacjentów z obrażeniami tkanek miękkich 363
- Oparzenia 369
Klasyfikacja oparzeń 369
Ciężkość oparzeń 371
Postępowanie ratunkowe u ofiar oparzeń 372
Sytuacje szczególne w oparzeniach 372

Rozdział 27

Obrażenia układu mięśniowo-szkieletowego 376

- Układ mięśniowo-szkieletowy – przypomnienie 378
Układ mięśniowy 378
Układ szkieletowy 378
- Obrażenia kości i stawów 379
Mechanizm urazu 379
Obrażenia kości lub stawów 381
Postępowanie ratunkowe u pacjentów z obrażeniami kości i stawów 382
- Unieruchomienie okolicy urazu 383
Powody zakładania unieruchomienia 383
Podstawy zakładania unieruchomienia 383
Sprzęt i technika 385
Ryzyko związane z unieruchomieniem 389

Rozdział 28

Obrażenia głowy i kręgosłupa 392

- Układ nerwowy i szkieletowy – przypomnienie 394
Układ nerwowy 394
Układ szkieletowy 394
- Sprzęt do unieruchamiania 395
Kręgosłup szyjny 395
Krótką deska unieruchamiająca 397
Długa deska unieruchamiająca (sprzęt do pełnego unieruchomienia kręgosłupa) 397
- Obrażenia kręgosłupa 398
Mechanizm urazu 398
Ocena 399
Powikłania 401
Postępowanie ratunkowe u pacjentów z obrażeniami kręgosłupa 401
- Urazy mózgu i czaszki 408
Obrażenia głowy i czaszki 408
- Postępowanie ratunkowe u pacjentów z obrażeniami głowy 408
- Uwagi szczególne 410
Szybkie wydobywanie 410
Usunięcie kasku 411
Niemowlęta i dzieci 412
Pacjenci geriatryczni 414

CZĘŚĆ SZÓSTA: NIEMOWLĘTA I DZIECI

Rozdział 29

Postępowanie ratunkowe u niemowląt i dzieci 420

- Różnice rozwojowe u niemowląt i dzieci 422
Noworodki i niemowlęta 422
Małe dzieci 423
Dzieci w wieku przedszkolnym 423
Dzieci w wieku szkolnym 423
Nastolatki 424
- Drogi oddechowe 424
Uwagi na temat anatomii i fizjologii 424
Udrażnianie dróg oddechowych 424
Odsysanie 424
Stosowanie sprzętu pomocniczego 425
- Tlenoterapia 427
Tlenoterapia bierna 427
Maska bezzwrotna 427
Sztuczna wentylacja 428
- Ocena 429
- Częste problemy u niemowląt i dzieci 430
Przeszkoda w drogach oddechowych 430
Zaburzenia oddychania 431
Drgawki 433
Zaburzenia świadomości 434
Zatrucie 434
Gorączka 435
Wstrząs 435
Podtopienie 435
Zespół nagłej śmierci niemowląt 436
- Uraz 436
Obrażenia głowy 436
Obrażenia klatki piersiowej 438
Obrażenia jamy brzusznej 438
Oparzenia 438
Uwagi 438
- Przemoc wobec dziecka i zaniedbanie 438
Objawy przemocy i zaniedbania 439
- Niemowlęta i dzieci ze specjalnymi potrzebami 439
Rurka tracheostomijna 440
Domowa wentylacja mechaniczna 440
Wkłucia centralne 440
Sonda żołądkowa i żywienie dożołądkowe 440
Zastawki 440
- Reakcje na chorobę lub uraz u niemowlęcia i dziecka 441
Reakcje rodziny 441
Reakcje ratowników medycznych 441

CZĘŚĆ SIÓDMA: DZIAŁANIA RATUNKOWE

Rozdział 30

Akcja zespołu ratownictwa medycznego 448

Fazy akcji ratunkowej 450

Przygotowanie do wezwania 450

Centrum powiadamiania ratunkowego 451

Droga na miejsce zdarzenia 452

Przyjazd na miejsce zdarzenia 453

Transport pacjenta do ambulansu 454

Droga do ośrodka przejmującego 454

W miejscu przekazania pacjenta 454

Powrót do jednostki 455

Zakończenie akcji ratunkowej 455

Ratownictwo z powietrza 456

Wykorzystanie medycznego transportu lotniczego 456

Miejsca lądowania 456

Bezpieczeństwo 457

Rozdział 31

Dotarcie do poszkodowanego 462

Podstawy wydobywania poszkodowanych 465

Bezpieczeństwo i sprzęt 465

Bezpieczeństwo osobiste 466

Bezpieczeństwo pacjenta 466

Inne zagadnienia dotyczące bezpieczeństwa 466

Dostęp do pacjenta 468

Przemieszczanie pacjenta 468

Rozdział 32

Przegląd: sytuacje wymagające działań specjalnych 472

Materiały niebezpieczne 474

Zakres problemu 474

Uwagi na temat bezpieczeństwa 475

Przyjazd na miejsce zdarzenia 476

Źródła informacji 476

Procedury 478

Szkolenie służb medycznych 478

Systemy zarządzania kryzysowego 478

Struktura odpowiedzialności 479

Rola ratowników medycznych 480

Zdarzenia o charakterze masowym 480

Segregacja medyczna (triage) 481

Procedury 481

Rozdział 33

Zabezpieczenie medyczne działań taktycznych 484

Rola zabezpieczenia medycznego działań taktycznych 486

Opieka w miejscu działań taktycznych i *triage* 488

Ocena miejsca działań 488

Zabezpieczenie medyczne 489

Uwagi szczególne 492

Rozdział 34

Zasady postępowania pierwszych ratowników przy broni masowego rażenia 496

Terroryzm 498

Środki terroru 499

Broń chemiczna 499

Broń biologiczna 502

Źródła promieniowania 504

Ogólne strategie postępowania 505

CZĘŚĆ ÓSMA: ZAAWANSOWANE UDROŹNIANIE DRÓG ODDECHOWYCH

Rozdział 35

Zaawansowane techniki udroźniania dróg oddechowych 510

Rękoczyn Sellicka 512

Cel 512

Lokalizacja anatomiczna 512

Technika 512

Uwagi 513

Zaawansowane udroźnianie dróg oddechowych u dorosłych 514

Intubacja ustno-tchawicza 514

Rurka przetykowo-tchawicza Combitube 521

Odsysanie z tchawicy 523

Zaawansowane udroźnianie dróg oddechowych u dzieci i niemowląt 523

Sondy nosowo-żołądkowe 525

Intubacja ustno-tchawicza 525

Atlas obrazów pourazowych 534

Dodatek 541

Słowniczek 542

Piśmiennictwo i sugerowana literatura 552

Podziękowania za udostępnienie ilustracji 553

Skorowidz 561